

SİLİVRİ ŞEHRİNİN YERLEŞME TARİHİ VE MESKEN ÖZELLİKLERİ

The Settlement History of Silivri City and Housing Features

Zübeyde ÜÇÖŞ¹

Özet²

Silivri şehrinin yerleşme tarihi, elde edilen kaynaklara göre Kalkolitik Çağ'a dayanmaktadır. Silivri'nin Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan yollar üzerinde yer alması, tarih boyunca stratejik önemini sürdürmesini sağlamıştır. Bu sebeple Silivri, birçok kez farklı devletlerin istilasına maruz kalmıştır. Silivri'de yerleşim alanı, İstanbul'un fethinden (1453) önce kale içiyle sınırlıyken, fetihten sonra buraya yerleştirilen Türk ailelerle birlikte sahil kısmına doğru yayılmıştır.

Şehrin mesken özellikleri incelendiğinde, geleneksel evler ve modern evler arasında önemli farklar olduğu görülmektedir. Silivri geleneksel evleri genellikle ahşap iken, günümüz Silivri evlerinin büyük çoğunluğunun ise betonarme yapılardan oluştuğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şehir Coğrafyası, yerleşme, mesken

Abstract

The establishment of Silivri city, according to obtained sources has based on Chalcolithic Age. Silivri has retained its strategic importance throughout the history, due to its location on the ways which connect Asia and Europe. That is why Silivri has exposed to invasion of different countries many times. Before the conquest of İstanbul (1453), the settlement area of Silivri was limited by the inside of castle, but after conquest, the settlement area has spread out through to coast with Turkish families which migrated here.

As a result of examination of housing features seeing that there are significant differences between traditional houses and modern houses. Silivri's traditional houses was generally wooden structure but today it shows that the most of house in Silivri exist by the concrete structures.

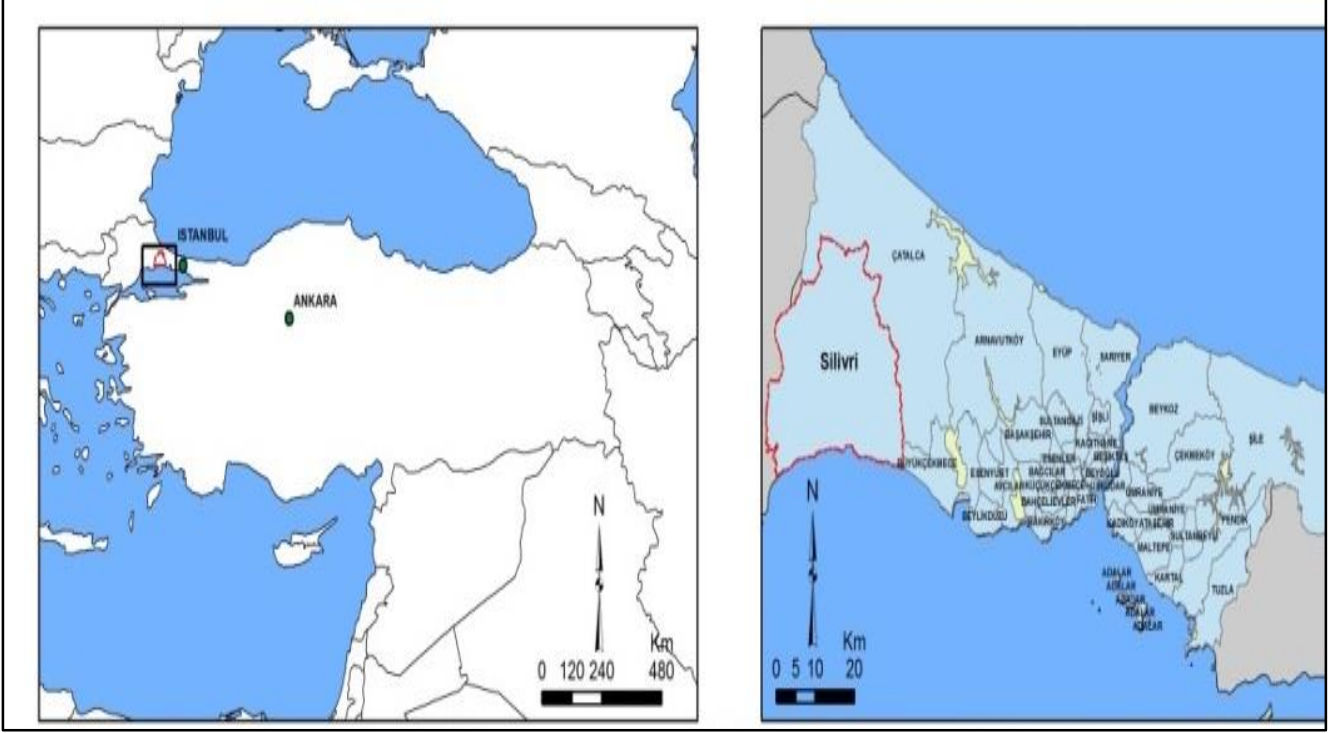
Keywords: Urban Geography, settlement, housing

¹ İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Bölümünde Doktora Öğrencisi., beyda.733@gmail.com

² Bu makale, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Mesut Doğan tarafından yönetilen "Silivri Şehrinin Gelişimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri" adlı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

GİRİŞ

İstanbul'a 70 km mesafede bulunan Silivri şehri; Alibey, Fatih, Piri Mehmet Paşa, Mimarsinan, Selimpaşa ve Semizkuşlar mahallelerinden meydana gelmektedir. Şehrin doğusunda Kavaklı ve Cumhuriyet mahalleleri, kuzeydoğusunda Gazitepe Mahallesi, kuzeyinde Fener Mahallesi, kuzeybatısında Büyükkılıçlı ve Seymen mahalleleri, batısında Yolçatı Mahallesi yer alır. Ayrıca Silivri şehrinin doğusunda Büyükçekmece, kuzeyinde Çatalca, kuzeybatısında Çerkezköy, batısında Çorlu ve Marmara Ereğlisi ve güneyinde de Marmara Denizi bulunur (Harita 1).

Harita 1: Silivri'nin lokasyon haritası

Şehir arazisi 100-200 metre yükseklikte, derelerle bölünmüş dalgalı düzlükler ve tepelikler biçimindedir. Uzunlukları 15-20 km. kadar olan dereler, birbirine paralel şekilde Marmara Denizi'ne dökülürler. Silivri şehri, arazi yapısı bakımından; ulaşım, yerleşme, tarım ve hayvancılık gibi beşeri faaliyetler açısından oldukça elverişli koşullara sahiptir.

Silivri, Karadeniz ve Akdeniz iklimlerinin geçiş sahasında yer alır. Buna bağlı olarak; şehrin Karadeniz kıyılarına yakın olan kuzey kesimlerinde Karadeniz ikliminin etkisi daha fazla hissedilirken, güney kesimlerinde de Akdeniz ikliminin etkisi daha yoğun hissedilmektedir. Ancak burada kışlar Akdeniz iklimine göre daha sert, yazlar da daha kurak geçer. "Silivri'de yıllık ortalama yağış miktarı 635.6 mm. olup, yıllık ortalama sıcaklık değeri 15.3 °C'dir"(Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2015). Silivri'ye ait bu sıcaklık ve yağış değerleri, şehrin iklim koşullarının elverişli olduğunu göstermektedir.

Silivri'de bitki örtüsü, genel itibarıyla zayıftır ve buna bağlı olarak genel görünüm steptir. Kuzeyde irtifaca yüksek bölgelere çıkıldıkça, nem ve yükseklik koşulları daha uygun olduğu için burada ormanlık alanlar görülmeye başlanır. Şehirde çoğunlukla gürgen, akçaağaç, meşe ve kayın gibi ağaç türleri bulunur.

Silivri'nin genel nüfus miktarı 1935 yılından günümüze devamlı artmıştır. Silivri'de şehir nüfusu, 1935 yılından 2007 yılına kadar kır nüfusundan daha azdır. Bunun temel nedeni; Silivri kırsalında ekonomik hayatın esasını oluşturan tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin gelişmiş olması ve burada refahın yüksek olmasıdır.

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın temel amacı; Silivri'nin, yerleşme ve mesken özelliklerinin, tarihten günümüze nasıl bir gelişim gösterdiğini ortaya koymak ve zaman içerisinde yaşanan değişikliklerin, nedenlerine inerek açıklık getirmektir.

Silivri şehrinin, yerleşme tarihi ve mesken özelliklerini konu alan bu çalışma için, Silivri merkez mahallelerinde (Alibey, Fatih, Piri Mehmet Paşa, Mimarsinan, Selimpaşa ve Semizkuşlar mahallelerinde) arazi çalışmaları yapılmış olup, şehrin ilk yerleşme çekirdiği ve tarihi meskenleri, gözlem yöntemi ile tespit edilmiştir. Konuyla alakalı literatür taraması

yapılmıştır. Şehre ait iklim verileri, Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nden temin edilmiştir. Son olarak elde edilen veriler, Coğrafya'nın; neden-sonuç, dağılım ve bağlantı ilkesine uygun olarak işlenmiştir.

YERLEŞMENİN ADI VE KURULUŞU

Silivri şehrinin kurulduğu Marmara Denizi'nin Trakya kıyıları, tarihten beri ekonomik, askeri ve siyasi bakımdan önemli bir bölge olup tarih öncesi çağlardan günümüze kadar yerleşim alanı olmuştur.

"Silivri, tarihi çok eski dönemlere kadar inen, çok önemli bir liman şehri olup eski adı kayıtlarda "Selymbria" ya da "Selybria" olarak geçmektedir"(Silivri Belediyesi, 2013a, s.11). Bu isimlerin haricinde: Selybria, Salymbria olarak görüldüğünü sayabiliriz. "Silivri'nin British Museum'da "Sa" ya da "Sali" yazan iki çeşit gümüş parası vardır"(Hayır, 1991, s.24). Fakat bu paraların Silivri dışındaki alanlarda görülmemiş olması, buranın kapalı pazar özelliğinde olduğunu gösterir.

Silivri, bugünkü yerleşmesinin doğusunda dik ve sarp bir tepe olan ölü bir falez üzerinde kurulmuştur. Bu ilk yerleşim yeri günümüzde Fatih Mahallesi'nin bulunduğu alana tekabül eder. Ticaret yolları üzerinde bulunmasının yanında doğal bir limana sahip olması, şehri karadan ve denizden gelebilecek olası saldırılara karşı savunmasız kılmaktaydı. Bu sebeple yerleşmenin etrafı daha sonra surlarla çevrilmiştir.

"İlkçağın klasik döneminde olsun, daha sonra olsun Marmara Denizi'nin güney kıyılarına ve o arada Troia şehri dolaylarına kadar yayılmış olduğu anlaşılan Frigyalıların, Selymbria'yı M.Ö.7. yüzyıldan önce iskan etmiş olmaları olasılığı güçlüdür"(Silivri Belediyesi, 2013b, s.6). Daha sonra da Megara'dan gelen Yunan kolonisinin buradaki yerleşmiş halkla birleştiği bir hipotez olarak ortaya konulmuştur. Buna göre Silivri şehrinin Bizans'tan önce kurulduğu söylenebilir.

Selymbria'nın, ilk iskanı günümüze ulaşan belge ve kalıntılardan anlaşıldığı üzere "Geç Kalkolitik Çağ" a uzanmaktadır. Tarih öncesi devirlerinin başlangıç ve bitiş zamanı her bölgede aynı zaman diliminde yaşanmamıştır. İletişim ve etkileşimin çok sınırlı olmasına bağlı olarak kimi toplumlar daha ileri bir uygarlığa sahipken kimileri ise çok daha ilkel bir düzeye sahip olabilmekteydi. Bu çerçevede Selymbria'nın yerleşme tarihi her ne kadar Kalkolitik Çağ'ı işaret ediyorsa da net olarak hangi tarihte kurulduğunu ifade etmek güçtür. Ancak Bakır-Taş Çağı'nın (Kalkolitik Çağ) genellikle M.Ö. 6000-2500 tarihleri arasında yaşandığı söylenebilir.

Bizans Öncesi Dönem (M.Ö. 3000- M.S 357)

Silivri, M.Ö. 750-550 yılları arasında İyonya'da başlayan koloni hareketleri sırasında kolonize edilmiştir. Daha sonra M.Ö. 5.yy'da Silivri Pers (İran) savaşlarında sarsıntı geçirmiş ve Pers hakimiyetine girmiştir. Bu sıralarda İran hizmetindeki Fenike donanması Miletos'un düşürülmesinden sonra kışı Miletos Limanı'nda geçirmiş, ertesi yıl M.Ö. 493 senesinde yeniden denize açılmıştır. "Donanma Batı Anadolu'ya yakın adalardan Sakız (Khios), Midilli (Lesbos) ve Bozcaada (Tenedos)'yu kolayca ele geçirdi. Sonra Çanakkale Boğazı'na girip Marmara Denizi'ne geçti; boğazın ve Marmara Denizi'nin Anadolu yakasını daha önce Pers ordusu boyundurluğuna aldığı için Trakya'da bulunan Helen şehirleri olan Marmara Ereğlisi, Trak kalelerini ve daha doğuda Silivri, İstanbul, Kadıköy gibi Helenleştirilmiş şehirleri birbiri ardına ele geçirmiştir"(Akkaya, 1984, s.16). Silivri'nin stratejik olarak önemli bir noktada yer alması, tarih boyunca farklı devletler arasında el değiştirmesine neden olmuştur.

Bizans Dönemi (357-1453)

Silivri, bir süre Pers egemenliği altında kaldıktan sonra Atinalılar Trakya'yı M.Ö. 475'te yapmış oldukları ilk seferde Perslerden almayı başarmışlardır. "Atina ile Sparta arasında 27 yıl süren savaşlar neticesinde Silivri, Spartalı Klerkos idaresi altına girmiştir. Atinalı Amiral Habrias M.Ö. 378-377 yılları arasında Trakya kıyılarına yaptığı sefer sonucunda diğer sahil şehirleriyle birlikte Silivri'yi de II. Attika-Delos Deniz Birliği'ne katılmaya razı etmiştir"(Erdoğan, 1992, s.13). II. Attika-Delos Deniz Birliği, siyasi amaçlı bir birlik olup birliğin kuruluş amacı; Perslerden hesap sorulması, Trakya, Adalar ve Anadolu Yunan şehirlerinin tekrar bağımsızlıklarına kavuşturulması idi.

Attika- Delos Deniz Birliği'ne katılmış olan Selymbria'nın adı birliğin bir üyesi olarak vergi listelerinde yer almıştır. Selymbria M.ö. 357'ye kadar bu birlikte kalmış ve Byzantium (Bizans) ile birlikte birliği terk ederek, bundan sonra da onun hakimiyetine girmiştir. Silivri, Bizans egemenliği altında kaldığı süre boyunca çeşitli zamanlarda akınlara maruz kalmıştır.

Kasaba Bizans döneminde de önemini korumuş güçlü kalesiyle sayfiye yeri olarak kullanılmaya başlanmıştır. "Bizans'ı batıya bağlayan sahil yolu üzerinde bulunan güçlü kalesi ile Selymbria, Bizans'ın ileri karakolu olarak büyük önem taşımaktaydı" (Silivri Belediyesi, 2013c, s.22). Bunun için daha sonraları Konstantinopolis'in (İstanbul'un) dış surlarına dahil edilmiştir. Bundan sonra Silivri, Türklerin fethine kadar Bizans kenti olarak kalmıştır.

M.S. 375 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis (İstanbul) olmuştur. M.S. 491 yılında imparator seçilen Anastasias, Selymbria'nın çevresinde kendi

adını verdiği uzun bir sur inşa ettirmiştir. “Bu sur Silivri’nin 4 km batısında, Marmara Denizi kıyısındaki Karınca Burnu’ndan başlayıp Karadeniz kıyısındaki Evcik İskelesi’nde sona ermektedir. Anastasias Suru yaklaşık olarak 60 km uzunluğundadır”(Crow, 2005, s.5). Surun inşasındaki amaç, Silivri’yi batıdan kuzeyden gelebilecek saldırılara karşı korumaktı. Zira Anastasias’ın endişeleri yerinde olmuş ve “558 yılında Kuturgur Hunları İstanbul önlerine kadar bütün yerleşmeleri yakıp yıkınca Silivri de bundan payını almıştır”(İBB, 2009, s.5). Anastasias Suru yapıldıktan sonra, 80 yıl görevini sürdürmüş fakat beklenen etkinlikte olmamıştır. “Günümüzde surun kalıntıları yüksek bir tümsek olarak kalmıştır. Kalıntılar en belirgin yerlerde 2-2.5 m. yükseklikte ve 3.25 m. genişlikte ölçülmüştür”(Crow, 2005, s.5). Anastasias Suru, zamanla bakımsızlıktan ve doğal sebeplerden dolayı büyük ölçüde tahrip olmuştur.

M.S. 900’lü yıllarda Silivri, zengin bir ticaret merkezi idi. Burada ipekçilik dışında sebze, meyve, süt ve süt ürünleri ve şarap yapımı gibi ekonomik faaliyetler yaygındı. 1096 senesinde I. Haçlı Ordusu Silivri üzerinden İstanbul’a varmıştır. Ordu bir süre Bizans topraklarında kaldıktan sonra, yerleşmeyi yağmalamaya başladı. Bunun üzerine Ordu içindeki bu disiplinsizlikten dolayı imparator onları Asya’ya geçmeye zorladı. IV. Haçlı Seferi, Bizans’ta bir Latin imparatorluğu kurulmasına yol açmış ve bu dönemde (1204- 1261) pek çok yer yağmalanmıştı. “Latin imparatoru Baudouin, İstanbul’u kendisine tabii bir hale getirirken, kardeşi Henry De Flandre’a da Silivri’yi vermişti. Henry ilk iş olarak Silivri’de bir garnizon kurdu”(Silivri Belediyesi, 2013a, s.24). Böylece Silivri’nin askeri fonksiyonu geliştirilmiş oldu.

Osmanlı Dönemi (1453- 1923)

1299 yılında kurulan Osmanlı Beyliği yavaş yavaş Bizans üzerinde etkili olmaya başlayınca, Kantakuzenos hasımlarına karşı Orhan Gazi’den yardım istemiş ve yardım karşılığında kendisine kızı Theodora’yı teklif etmiştir. Orhan Gazi bu teklifi kabul ederek 6.000 kişilik bir kuvvet göndermiştir. Böylece Osmanlılar Rumeli’ye ilk kez geçmiş oldu. “14. yüzyılda Sultan Orhan zamanında bölge hala Bizans hakimiyetinde iken Osmanlı ve Bizans İmparatorluk aileleri arasındaki evliliklerle gelişen ilişkiler sayesinde Bizanslıların “Gacal” dedikleri Türk göçmenler Trakya’ya, dolayısıyla Silivri’ye de yerleştirilmiştir. Göçler Sultan Murat zamanında daha da artmıştır”(İBB, 2009, s.59). Orhan Gazi’den sonra Türkler, Bizans üzerinde kurmuş oldukları baskıyı giderek arttırmış ve Bayezid’in tahta çıkmasının ardından baskılar iyice yoğunlaşmıştır. Bayezid sadece Bizans’ı çevreleyen araziye hükmetmekle kalmayarak her türlü bağımsızlık kımıldanışını daha tohum halindeyken ezmek suretiyle ortadan kaldırıyordu. Böylece Bizans’ın Osmanlı sultanına bağımlılığı gittikçe artıyordu.

Bayezid tahta geçince en büyük arzusu İstanbul’u fethetmek olmuştur. Bu sebeple Bizans’a yönünü çevirmiş ve sonunda Bizans’ı kuşatmaya karar vermiştir. Fakat Anadolu’da Timur tehlikesinin ortaya çıkması üzerine; Bizans’ın Osmanlı’ya vergi vermesi, Silivri ve yakın çevresinin Osmanlı toprağı sayılması, İstanbul’da bir Türk mahallesi kurulması ve bu mahallede bir de cami olması gibi şartların kabul edilmesi sonucunda kuşatma kaldırılmıştır. Böylece Silivri, ilk kez Osmanlıların eline geçmiş ve bir Türk toprağı haline gelmiştir.

İstanbul, 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından kuşatılmış ve kısa bir süre sonra da teslim alınmıştır. Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethetmesinden 2 hafta sonra, Silivri Kalesi de Osmanlı Devleti’ne katılmıştır. Kalenin içerisinde bulunan kilise camiye dönüştürülmüş ve buraya Türk aileler yerleştirilmiştir. Böylece kale içinde Yahudi, Ermeni ve Rumlardan oluşan çok uluslu bir sosyal yapı meydana gelmiş oldu. Daha sonraki yıllarda hem nüfusun artması hem de güvenlik koşullarının iyileşmesi üzerine yerleşmeler kale dışına taşmıştır.

İstanbul’un fethinden sonra Fatih, İstanbul ve yakın çevresinde Türk nüfusunu arttırmaya çalışmıştır. Diğer Osmanlı şehirlerinden İstanbul ve yakın çevresine yönelik göçü teşvik etmiştir(Gündüz,2008,s.55). Bu kural, şehre birçok gönüllü ailenin gelmesinde etkili olmuştur. “İstanbul’dakilerle birlikte Silivri’nin en gösterişli yapısı olan Kale içindeki Alexios Apokaukos Kilisesi de Fatih Cami (Hünkar Cami) adı altında camiye çevrilmiş ve Fatih’in bir vakfı olarak kurulmuştur”(Silivri Belediyesi, 2013a, s.28). Bölgede kiliselerin camiye çevrilmesi, burada yabancı kültürünün etkinliğini azaltmaya yönelik bir uygulamadır.

Silivri’de 1799 yılında bir Rum okulu inşa edildikten sonra 1849 da buna ikincisi eklenmişti. 1859’da da bir Rum Kız Lisesi inşa edilmiştir. Böylece eğitim öğretim gelişmeye başlamıştır. 1890’larda Silivri toplumu Ermeni, Yahudi, Rum ve az sayıda Türk cemaatlerinden oluşmaktaydı. “Rumların sayısı 2 bini geçmiyordu. 380 Rum evi, kasabanın en varlıklı ailelerini barındırıyordu. Kasabada 1.600 ahşap ev bulunmaktaydı. Toplam nüfus ise 6 bin civarındaydı. 1879 da bir yangın geçiren çarşı 300 dükkandan ibaretti”(Silivri Belediyesi, 2013a, s.30). Şehir Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde ekonomik olarak zayıflamaya başladı. Bu fakirleşmenin temel nedeni ise buraya yerleşen Müslüman nüfusun, Silivri’deki en önemli ekonomik faaliyet olan şarapçılıkla dini kuralları gereği uğraşmamış olmalarından kaynaklanmıştır. 1876 yılında Çatalca sancağına bağlanan Silivri, 1898’de İstanbul’a bağlı bir ilçe merkezi olmuştur. “8 Ekim 1912’de başlayan Balkan Savaşları’nı takip eden dönemde Silivri, Bulgar ve Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Daha sonra İtalyanlar tarafından da işgal edilen şehir 1 Kasım 1922’de düşmandan kurtarılmıştır”(Doğan Sertkaya, 2009, s.6). Bu dönemden sonra Silivri tekrar gelişmeye başlamış, buraya yapılan mübadele göçleri sonucu nüfusu artmıştır.

Cumhuriyet Dönemi (1923...)

1924 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan mübadele anlaşması, Silivri demografik yapısını değişime uğratmıştır. Anlaşma gereği olarak, Türkiye'deki gayrimüslim halk ile Yunanistan'daki Müslüman nüfus yer değiştirilecekti. Bunun sonucunda Silivri ve yakın çevresine çok sayıda mübadil yerleştirilmiştir.

1923-1997 yılları arasında toplamda 1,6 milyondan fazla göçmenin Türkiye'ye yerleştiği hesaplanmaktadır(Toksöz, Erdoğan ve Kaşka, 2012, s.17). Balkanlar'dan gelen mübadillerin Silivri'ye yerleştirilmesinin yanında, burada bulunan yabancıların mübadele gereği olarak buradan göç ettirilmesi sonucu, Silivri Türkleşmeye başlamıştır. Ancak bu gelişmelerin olumsuz etkileri buradaki tarihi kalıntılara yansımıştır. Bakımsız kalan anıtların kurtarılması bir yana, birbiri ardına yıktırılmışlardır. "1960'lı yıllarda Silivri'deki tiyatroya ait olduğu anlaşılan döşeme taşları sökülerek rıhtım yapımında kullanılmıştır. Bir de bunlara, yol açma ve temel atma çalışmaları sırasında tahrip edilen ve çıkarılarak sağa sola atılan Antik Devre ve Bizans'a ait kalıntıları da dâhil etmek gerekir"(İBB, 2012, s.6). Tarihi kalıntıların korunması her açıdan son derece önemliken, Türkiye genelinde olduğu gibi çalışma sahasında da buna gereken özen gösterilmemektedir.

YERLEŞME VE SAHA İLİŞKİSİ

Yerleşme sahasına, hem beşeri hem de fiziki coğrafya unsurları etki etmektedir. Yerleşmeye etki eden fiziki unsurlar; su, toprak, iklim, bitki örtüsü, eğim, yükseklik gibi faktörlerdir. Silivri'nin ilk yerleşim alanı, bugünkü yerleşmenin doğusunda (Fatih Mahallesi), kale duvarlarının içerisinde yer almaktadır. Buranın güvenlik açısından korunaklı olması, yerleşmenin burada kurulmasının en önemli nedenidir.

Uzun bir dönem kale duvarlarıyla çevrilmiş yerleşim alanı, Türklerin kaleye yerleştirilmesiyle, kale sınırları dışına taşmıştır. Böylece sahil kesiminde yerleşmeler kurulmaya başlanmıştır. Tarihten beri ilk yerleşmeler su kenarlarında kurulmuştur. Suyun insan hayatındaki önemi yerleşim yeri seçiminde önemli bir faktör olmuştur. Çalışma sahasında birçok dere olması ve 12 tane çeşme bulunması buranın su bakımından zengin olduğunu göstermektedir. Eğimin az olması, topoğrafyanın düz veya hafif engebeli olmasının yanında iklim koşullarının da elverişli olması burada yerleşmenin gelişmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca Marmara Denizi'ne uzun bir kıyısı olması da Silivri'de yerleşmeye etki eden önemli bir faktördür. Denize kıyısı olması balıkçılık ve liman fonksiyonu bakımından da önem taşımaktadır.

"Silivri'de yerleşmeye sakinlik alanlar pek fazla olmamakla birlikte taşkın alanları, heyelan alanları ve falezler göz önüne alındığında bu oran oldukça azdır"(Erdoğan, 1992, s.28). Çalışma sahasının yerleşme sahasını etkileyen bir diğer unsur ise eski Edirne-İstanbul Karayolu'dur. 1950'li yıllarla beraber ülke genelinde ulaşım, iletişim ve haberleşme gibi konularda önemli gelişmeler yaşanmıştır. E-5 Karayolu'nun çalışma sahasından geçmeye başlamasıyla yerleşme, yol kenarına doğru gelişme göstermiştir. Silivri'nin günümüzdeki yerleşmesini etkileyen en önemli faktör E-5 Karayolu'dur. Sahile yakın bir mesafeden geçen bu yolla birlikte Silivri'de turizm gelişmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak bölge, ikinci konutların işgaline maruz kalmıştır. Silivri'de yerleşmelerin güneydeki Marmara Denizi'ne yönelmesi nedeniyle kuzeye bakan alanlar sınırlıdır.

Silivri'de sanayi, 1990'lı yıllarda gelişme imkanı bulmuştur. "Silivri ve çevresinde 260 tesiste 16.000 kişi olmak üzere bu bölgede toplam 672 tesiste 52.000 kişi istihdam edilmektedir"(Doğan, 2013, s.530). Silivri'de sanayinin gelişmeye başlaması üzerine burası dışardan göç almaya başlamıştır. Bu göçler şehirde, yerleşmelerin artmasında önemli bir rol oynamıştır.

MESKEN ÖZELLİKLERİ

Bir yerleşim biriminde meskenler o bölgenin; coğrafi durumu, din, kültür, gelenek-görenek ve sosyal yaşantı gibi özelliklerini yansıtmaktadır. Kar yağışının fazla olduğu iç bölgelerde mesken çatılarının, çatıda kar birikmesini önlemek amacıyla dar ve dik yapıldığı görülmektedir. Soğuk iklimin hakim olduğu bölgelerde, meskenlerin nispeten daha küçük pencerelere sahip olması gibi özellikler iklimin, meskenler üzerindeki etkisine bir örnektir.

Bir bölgede çokça bulunan ve kolay elde edilen yapı malzemesi ne ise (ahşap, taş, kerpiç vs.) meskenler genellikle bu çok bulunan malzemenin yapıldır. Karadeniz Bölgesi'nde ormanların fazla olmasından dolayı temel yapı malzemesinin ahşap olduğu görülmektedir.

Geleneksel Silivri Evleri Özellikleri

Silivri eski yerleşim biriminden günümüze çok az ev özelliklerini kaybetmeden ulaşmıştır. Bu evlerin hangi tarihte yapıldığı kesin olarak bilinmese de 1880-1890 yılları arasında Rum ve Ermeniler tarafından yapıldığı tahmin edilmektedir. Tarihi Silivri evlerinde kullanılan yapı malzemesinin ağırlıklı olarak ahşap olması, çalışma sahasındaki orman varlığının geçmişte daha yoğun olduğunu göstermektedir.

Fotoğraf 1: Geleneksel Silivri Evi

Evlerin zemin katları, moloz taşlar ve tuğlalardan yapılmıştır. Üst katlarda tavan ve yan döşemeler ahşap (Fotoğraf 1), duvarlar hımiş³ ve bağıdadidir⁴. Evlere banyo bölümü sonradan eklenmiştir. Evlerin en özenli kısımları mutfaktır. Her evin mutfağında ocak ve davlumbaz mevcuttur. Hemen hemen her evin önünde büyük (200 lt kapasiteli) su küpleri görülmektedir. İki veya üç katlı olan bu evlerin(Fotoğraf 2), genelinde çamaşırhane, odunluk ve depo bulunur.

Fotoğraf 2: Selimpaşa Sit Alanındaki Geleneksel Yapılar

³ Hımiş tekniği: Ağaç çatı arasına kerpiç doldurmak suretiyle yapılan duvar veya binadır.

⁴ Bağıdadi yapı tekniği: Tahta direklere yaklaşık 5'er cm. enindeki çıtaların çakılması ve bu çıtaların sıvanmasıyla oluşan yapı tekniğidir.

Günümüz Silivri Konutlarının Özellikleri

Silivri’de konut alanlarının büyük bölümü yerleşmenin yazlık/kırsal karakterinden dolayı ikinci konutlardan oluşmaktadır. Birinci konut olarak kullanılan alanlar sınırlı olmakla beraber özellikle kat adetleri bakımından ikinci konutlardan farklılaşmaktadır. Birinci ve ikinci konut alanlarını da kendi içlerinde çeşitli karakteristik bölgelere ayırmak mümkündür.

***Fotoğraf 3:** Fevzi Çakmak Caddesi üzerinde yer alan bitişik nizamlı yapılaşma*

Birinci Konut alanlarının ilk alt kümesi ticaret merkezinin yakın çevresinde bitişik nizam şeklinde yapılaşmış 5-6 katlı apartmanlardır(Fotoğraf 3). İkinci konutlar ise, Selimpaşa sınırı civarında yoğunlaşmaktadır(Fotoğraf 4). Daha çok site mantığıyla toplu olarak yapılmış bu binalar E-5 Karayolu ile deniz arasını tamamen işgal etmektedir. 200-300 m²’lik parsellerde donatı alanlarından (yol, yeşil alan, okul, karakol, ibadet yeri, sağlık tesisi gibi alanlar) yoksun olarak gelişen bu alanlar, şehrin doğusuna göre daha yoğun bir yapılaşma göstermektedir.

Silivri’de 1970’li yıllardan bugüne kadar devamlı artan ikinci konut alanları, yalnızca yaz aylarında kullanılmaktadır. Diğer aylarda boş kaldığı için, buraların konut potansiyeli atıl kalmaktadır. Bu konutlar arasında yapı stoğunu tamamlayanların yanında yeni gelişen konut alanları da bulunmaktadır.

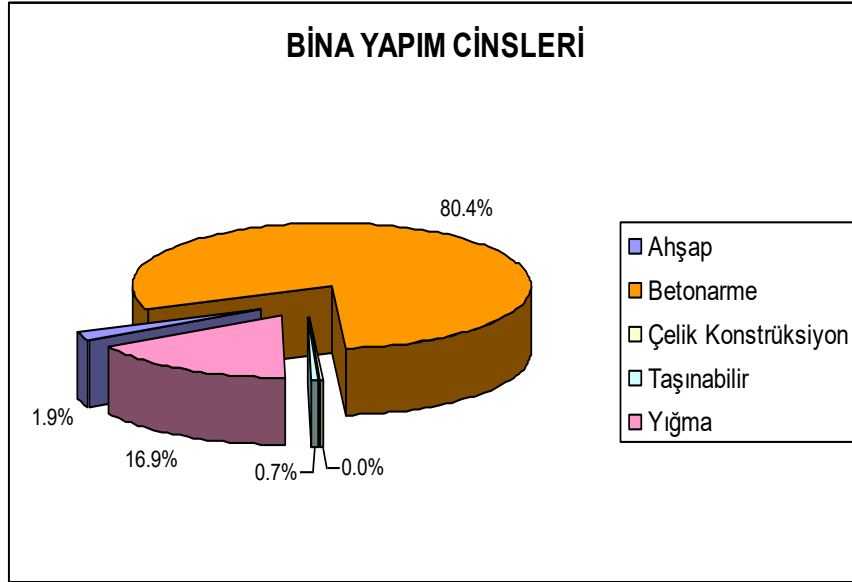
***Fotoğraf 4:** Selimpaşa Mahallesi’ndeki yazlık konutlar*

Kent merkezi ve çevresindeki konut alanlarında yoğunluk yüksektir. Özellikle sahil kesiminde küçük parsellerde bitişik nizam 5-6 kata ulaşan yapılaşma, hem kentin sahil ile ilişkisini koparmakta hem de zemine doğru baskıyı arttırmaktadır.

Ayrıca Selimpaşa Mahallesi'nde, kıyı kullanım kanunundan önce yapılmış yazlık konutların büyük çoğunluğu, kıyının ilk 100 metrelik kısmında yer almaktadır. Bu konutlar, kıyıya çok yakın olduğundan denize ulaşmayı ve denizden yararlanmayı büyük ölçüde kısıtlamaktadır. Aynı zamanda, kıyı alanlarını kendi mülkiyetleri gibi kullanmaktadırlar.

Bina Yapım Cinsleri

Günümüzde Silivri'de, tarihi iki-üç katlı evlerin yerini çok katlı yüksek binalar almıştır. Şehir genelinde hakim bina yapım cinsi betonarmedir. Bunun dışında özellikle kentin geleneksel çekirdeğinde (Fatih Mahallesi) yığma yapıların yoğunlaştığı, sınırlı sayıda da olsa ahşap yapıların da bulunduğu gözlemlenmektedir.

Grafik 1: Silivri Merkez (Alibey, Fatih, Piri Mehmet Paşa, Mimarsinan, Selimpaşa ve Semizkuşlar Mahallelerinde) Bina Yapım Cinsleri Oranları

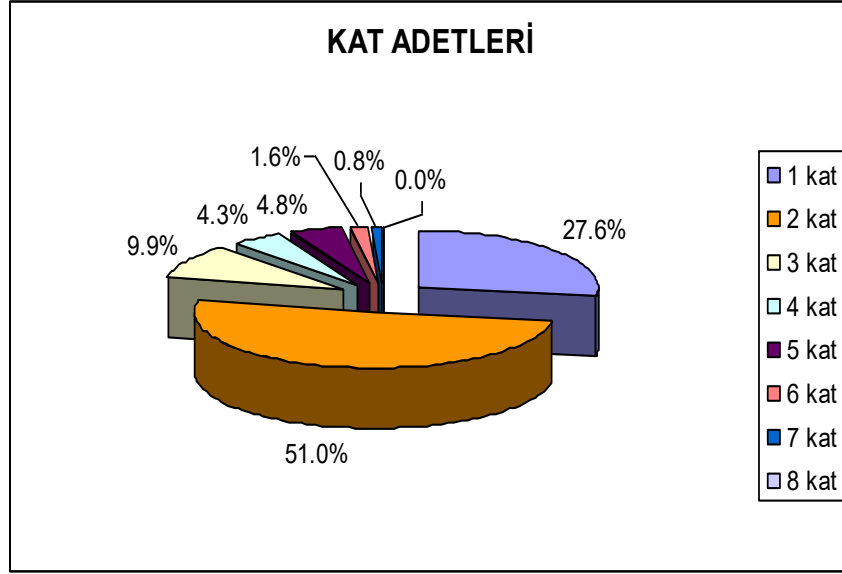
Kaynak: (İBB,2009:55).

Betonarme yapılar için akılda tutulması gereken nokta, bu yapım teknolojisinin en modern teknikleri içermesine rağmen, gerek zamana gerek yapım aşamasındaki malzeme seçimine bağlı olarak niteliklerinin değişken olduğudur. Silivri şehrinde binaların % 80.4'ü betonarme, % 16,9'u yığma, % 1,9'u ise ahşap yapılardan oluşmaktadır. Diğerleri % 1'in altındadır (Grafik 1).

Kat Adeti Analizi

Kat yükseklikleri bakımından yerleşme içinde belirli gruplaşmalar görmek mümkündür. Şehirde genellikle 5 katlı binalar vardır. Ancak özellikle kıyıdaki birkaç adada ve Ali Çetinkaya Caddesi üzerinde 6-7 kata kadar ulaşan binalar da mevcuttur. Fakat çalışma sahasının deprem açısından ikinci derecede riskli bir yer olması ve buradaki yerleşmelerin çoğunun alüvyal sahalarda kurulmuş olması, olası bir deprem esnasında görülebilecek tehlikeyi arttırmaktadır.

Kentsel sit alanı (Fatih Mahallesi) içindeki tarihi yapılar genellikle 2-3 katlıdır. Ancak burada bile yıkılan eski binaların yerine yapılanlardan 5 katlı konutlara rastlanmaktadır. Şehrin doğusuna ve batısına doğru kat adetleri azalmakta, özellikle ikinci konutların yer aldığı geniş alanda, 2 kat yükseklik standart hale gelmektedir. Binaların % 51'i 2 katlı, % 27.6'sı 1 katlı ve % 9.9'u 3 katlıdır (Grafik 2).

Grafik 2: Silivri Merkez (Alibey, Fatih, Piri Mehmet Paşa, Mimarsinan, Selimpaşa ve Semizkuşlar Mahallelerinde) kat adetleri oranları

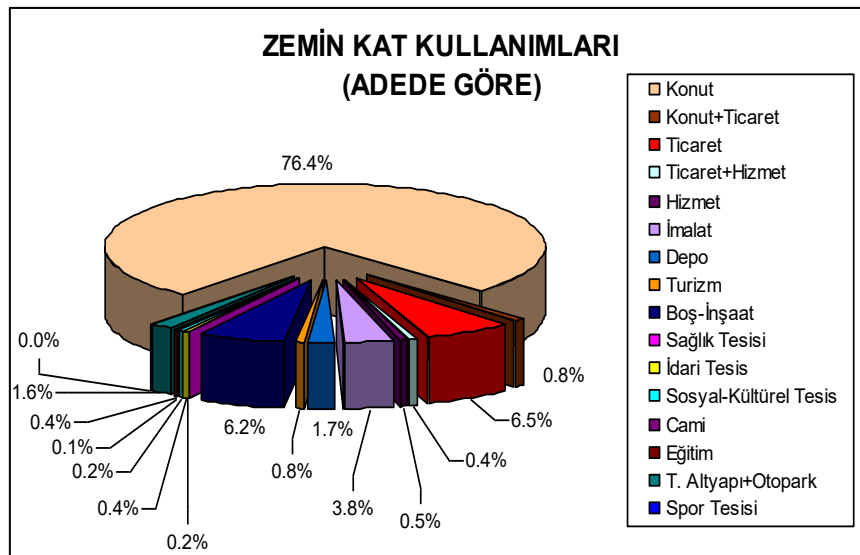
Binaların Kat Fonksiyon Analizi

Binaların zemin, birinci ve ikinci katlarının hangi fonksiyonlara ayrıldığı, söz konusu bölgenin sosyo-ekonomik özelliklerini yansıması açısından önem taşımaktadır.

Zemin Kat Fonksiyonu

Zemin kat fonksiyon analizi, bir yerleşmenin genel karakterinin belirlenmesi açısından önem taşıyan analizlerden biridir. Zemin katlarda, Silivri yerleşmesine hakim olan fonksiyon konuttur. Ancak göz ardı edilmemesi gereken nokta bu konutlardan E-5 Karayolu ile Marmara Denizi arasında kalanlarının büyük çoğunluğunun ikinci konut olduğudur.

Zemin katlarda ticaret ve sanayi faaliyetlerinin yoğun olduğu görülmektedir. Bu katlarda yer yer depolama ve atölye türü sanayi tesislerine de rastlanmaktadır.

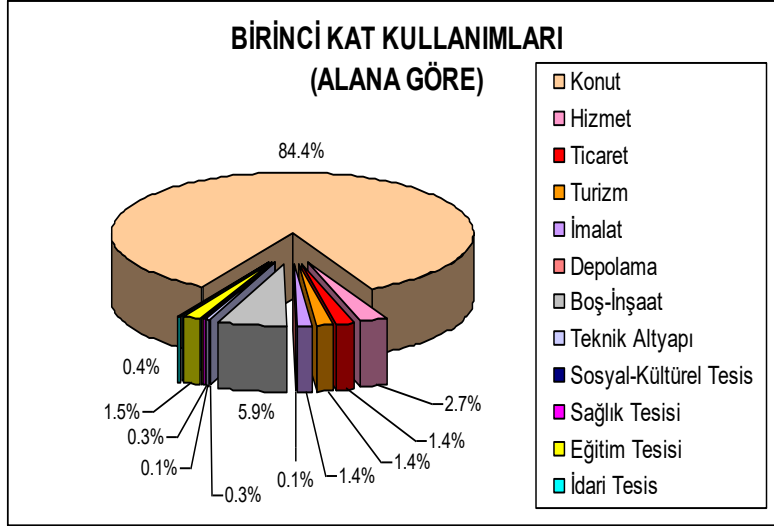
Grafik 3: Silivri Merkez (Alibey, Fatih, Piri Mehmet Paşa, Mimarsinan, Selimpaşa ve Semizkuşlar Mahallelerinde) toplam birime göre zemin kat kullanımları

Zemin katlardaki hakim fonksiyon olan konutların, tüm fonksiyonlar içindeki oranı % 76.4'tür. İkinci olarak ticaret fonksiyonu % 6.5'lik bir orana sahiptir (Grafik 3). Bu ikisini sanayi ve boş-İNŞAAT halindeki alanlar takip etmektedir.

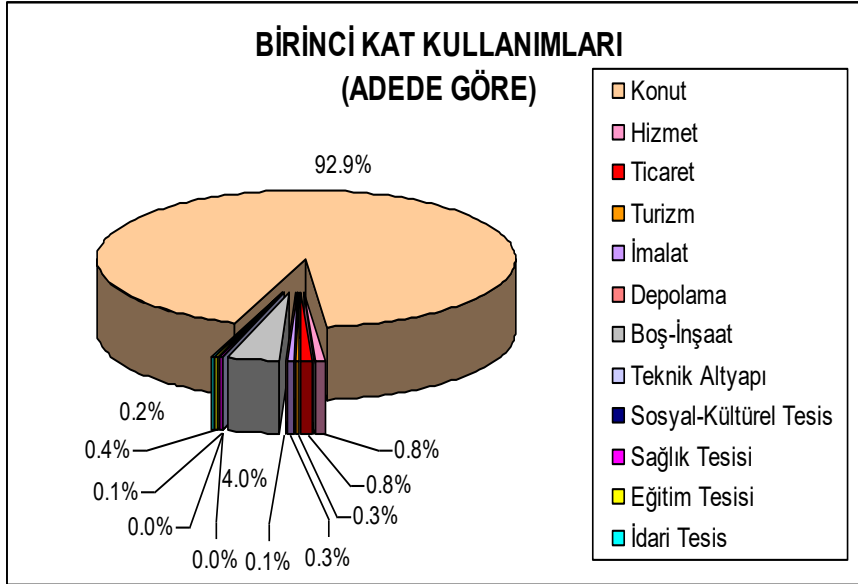
Birinci Kat Fonksiyonu

Silivri özelinde, 1. kat fonksiyon analizi sayesinde hizmetler sektörünün yer aldığı alanları kolaylıkla tespit etmek mümkün görünmektedir. Şehirde birinci kat fonksiyonu, daha çok konut ve hizmet sektörü alanlarında değerlendirilmiştir. Ali Çetinkaya Caddesi üzerinde, kaymakamlık çevresinde 1. katlarda, ticari ofis ve bürolar görülmektedir. Bu ofis ve bürolar, şehrin hizmetler sektörüne ait ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Birinci katların konut olarak değerlendirme oranı alansal olarak % 84.4'tür. Hizmet sektörünün birinci katlardaki oranı % 2.7 iken turizm ve ticaret sektörlerinin oranları aynı olup , bu oran % 1.4'tür (Grafik 4).

Grafik 4: Silivri Merkez (Alibey, Fatih, Piri Mehmet Paşa, Mimarsinan, Selimpaşa ve Semizkuşlar Mahallelerinde) toplam alana göre birinci kat kullanımları

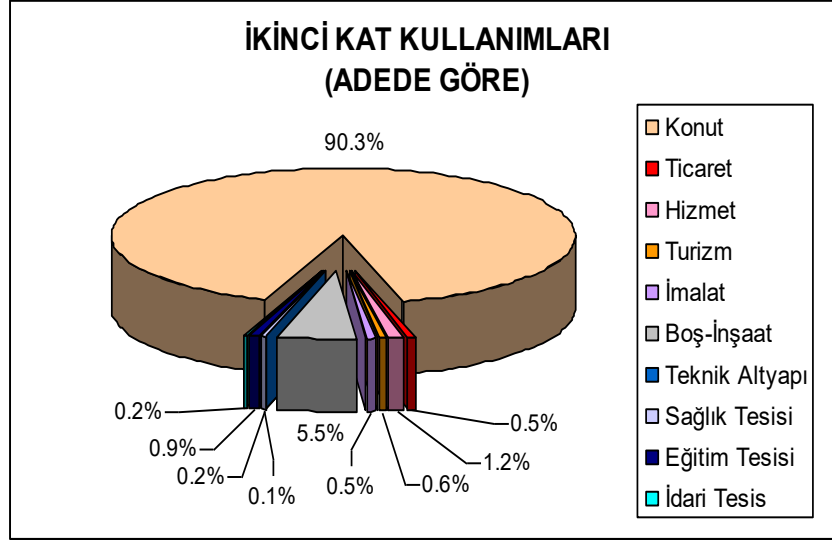

Grafik 5: Silivri Merkez (Alibey, Fatih, Piri Mehmet Paşa, Mimarsinan, Selimpaşa ve Semizkuşlar Mahallelerinde) toplam birime göre birinci kat kullanımları

Şehirde, birinci katlarda konut fonksiyonunun baskınlığı artmaktadır. Alansal olarak zemin katlarda % 62,5 olan konutların oranının birinci katlara çıktığında % 84.4'e yükseldiği görülmektedir. Birim bazında ise konutların oranı % 92,9'dur (Grafik 5). Dikkat çekici bir diğer husus da, konut fonksiyonunu takip eden fonksiyonun % 4.0 ile boş birimler ve inşaatlar olmasıdır. Bunların da büyük çoğunluğunun konut olduğu düşünülürse birinci katlarda konutların toplam oranı % 90'lara ulaşmaktadır.

İkinci Kat Fonksiyonu

İkinci kat fonksiyonu, birinci kat fonksiyon analiziyle pek farklılık göstermemekle birlikte hizmet sektörünün 2. katlara sığdığı bina sayısının çok sınırlı düzeyde kaldığı söylenebilir.

Grafik 6: Silivri merkez toplam (Alibey, Fatih, Piri Mehmet Paşa, Mimarsinan, Selimpaşa ve Semizkuşlar Mahallelerinde) adede göre ikinci kat kullanımları

Çalışma sahasında ikinci katlar % 90.3 oranıyla yoğun bir şekilde konut olarak kullanılmaktadır. Bunu % 5.5 oranıyla boş- inşaat takip etmektedir. İkinci katlardaki hizmet fonksiyonu % 1.2, turizm fonksiyonu % 0.6 ve ticaret fonksiyonu % 0.5 oranına sahiptir (Grafik 6).

SONUÇ

Silivri, tarihin karanlık dönemlerinin, Kalkolitik Çağ'ın, Helenistik Devrin, Yunan ve Roma Devri'nin, Bizans İmparatorluğu'nun taht kavgalarında sık sık sözü edilen, Haçlıların kasabası ve yağmacı kavimlerin gözünü diktikleri bir yerleşim merkezi idi. Sultan Bayezid'in, Fatih Sultan Mehmet'in, Kanuni Sultan Süleyman'ın ve Piri Mehmet Paşa gibi nice ünlü şahsiyetlerin uğrak yeri, sayfiye yeri, tahıl ambarı ve çeşitli devirlerin kalıntılarını taşıyan önemli bir şehirdir.

Silivri, kuruluşundan itibaren daima önemini muhafaza eden bir yerleşme olmuştur. Bunun temel sebebi Anadolu ve Avrupa kıtaları arasında ulaşımı sağlayan önemli yollar üzerinde yer almasıdır. Şehir; denizyolu, karayolu ve demiryolu ile ulaşım sağlamak mümkündür. İstanbul'a yakınlığı ve doğu-batı yol güzergâhı üzerinde bulunmasının yanı sıra sulanabilir verimli topraklara sahiptir. Tarım, hayvancılık ve balıkçılık faaliyetleri bakımından elverişli olması, yerleşik halkın refah seviyesini arttırmıştır.

1990'lı yıllarda İstanbul'un sanayi alanlarının, batı yönüne doğru kaymasından sonra Silivri'de sanayi, gelişme imkanı bulmuştur. Şehrin sanayileşmesiyle beraber etki alanının da genişlediği anlaşılmaktadır. Şehir bugün itibarıyla Türkiye'nin birçok bölgesinden bir miktar nüfusu kendine çekmiştir. Şehirde son yıllarda gelişen turizm, ticaret ve hizmet sektörlerinin gelişmesinde pay sahibi olmuştur. Bu gelişmeler doğrultusunda yerleşim alanı genişlemiş konut sayısı gün geçtikçe artmıştır. Şehirde bulunan ikinci konutların sayısı Silivri belediyesinin 2015 yılı verilerine göre 17.000 civarındadır. Silivri deprem riski olan bir bölgede yer alır. Ayrıca zemini de kumlu ve çamurlu yapıdadır. Başka bir ifadeyle Silivri'nin zemini hem gevşek hem de deprem açısından risklidir. Buna rağmen özellikle sahil kesiminde 6-7 katlı binaların olduğu görülmektedir. Bu da konut güvenliği bakımından sakıncalıdır.

Kaynakça

Akkaya, T. (1984). *Trakya'da Marmara Denizi kıyısında İstanbul'a bağlı bir liman kasabası: Selymbria (Silivri), tarih içindeki gelişimi ve eski eserleri*, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

- Crow, J. (2005). *Anastasian Wall Project 2005*. Ankara: İngiliz Arkeoloji Enstitüsü.
- Doğan, M. (2013). Geçmişten günümüze İstanbul'da sanayileşme süreci ve son 10 yıllık gelişimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27(1), 511-550.
- Doğan Sertkaya, Ö. (2009). *Nüfus Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Silivri*. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 20(7), S.1-19.
- Erdoğan, M. (1992). *Silivri Şehri Coğrafyası*. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Gündüz, A. (2008). İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethi: Türk- İslam ve Avrupa açısından önemi. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 17(5), 51-66.
- Hayır, M. (1991). *E-5 Karayolu'nun çevre yerleşmeler üzerindeki etkisi (Mimarsinan - Silivri Bölümü)*. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- İBB. (2012). *Silivri İlçesi Çayırdere, Sayalar, Danamandıra, Küçüksinekli, Bekirli, Kurfallı, Akören ve Gazitepe Mahalleleri idari sınırlarını kapsayan alanlara ilişkin 1/ 5000 Ölçekli nazım imar planı plan raporu*. İstanbul.
- İBB. (2009). *Silivri merkez ve yakın çevresi 1/5000 Ölçekli imar nazım planı plan raporu*. İstanbul.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2015). *İstanbul- Florya istasyonu meteorolojik verileri*. Ankara.
- Silivri Belediyesi. (2013a). *Bir Şehir Monografisi-1, Görkemli Bir Geçmiş Umut Yüklü Bir Gelecek: Silivri*. İstanbul: Mercek Yayınları.
- Silivri Belediyesi. (2013b). *Bir Şehir Monografisi-2, Osmanlı Belgelerinde Silivri*. İstanbul: Mercek Yayınları.
- Silivri Belediyesi. (2013c). *Bir Şehir Monografisi-3, Milli Mücadeleden Cumhuriyet'e Belgelerle Silivri*. İstanbul: Mercek Yayınları.
- Toksöz, G., Erdoğan S. & Kaşka, S. (2012). *Türkiye'ye düzensiz emek göçü ve göçmenlerin işgücü piyasasındaki durumları*. Göç Yönetimi Genel Politika Çerçevesinin Düzenlenmesi ve Uygulanması Hususunda Türkiye'nin Çabalarının Desteklenmesi Projesi, International Organization for Migration, İsviçre.